

Misstänkt konkurrensbegränsande samarbete – Bärbranschen

Konkurrensverkets beslut

Konkurrensverket kommer inte att fortsätta utredningen i ärende med dnr 586/2023 rörande en misstänkt överträdelse av förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:579), KL, och artikel 101 fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget, på den svenska marknaden för inköp och försäljning av vilda bär.

Ärendet avslutas.

Bakgrund till ärendet

1. Under 2023 assisterade Konkurrensverket, på begäran, den finska konkurrensmyndigheten, Konkurrens- och konsumentverket, i enlighet med artikel 22 i förordning 1/2003¹, att genomföra en platsundersökning hos ett svenskt företag, i syfte att säkra eventuella bevis med anledning av att Konkurrens- och konsumentverket misstänkte att ett antal företag deltagit i en överträdelse av förbudet mot konkurrensbegränsande samarbeten i artikel 101 i EUF-fördraget. Konkurrens- och konsumentverkets misstanke avsåg en potentiell överträdelse vad gäller inköps- och försäljningspriser på vilda bär i Finland.
2. Konkurrens- och konsumentverkets uppgifter innehöll även indikationer på att svenska företag kunde ha deltagit i en misstänkt överträdelse av förbudet mot konkurrensbegränsande samarbeten i 2 kap. 1 § KL och artikel 101 i

¹ Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget.

EUF-fördraget på den svenska marknaden vad gäller inköps- och försäljningspriser på vilda bär, vilket föranledde Konkurrensverket att initiera en egen tillsynsutredning.

Konkurrensverkets utredning i ärendet

Det utredda förfarandet

3. Konkurrensverkets misstankar har bestått i att ett antal svenska företag inom bärbranschen har avtalat eller samordnat sig med konkurrerande företag om inköps- och försäljningspriser på vilda bär i Sverige. Det har även funnits misstankar om att företagen har utbytt annan strategisk information om exempelvis volymer plockade bär och lokalisering av bärplockare.
4. Företagen som förekommer i utredningsmaterialet har i varierande omfattning utbytt uppgifter av detta slag under en tidsperiod mellan 2011 och 2023. Företagen har haft kontakter dels med varandra, dels med andra företag aktiva inom bäruppköparledet respektive förädlingsledet. Flertalet kontakter har varit bilaterala och har mellan vissa aktörer varit omfattande. Kontakterna har skett via sms, e-post och telefon. De skriftliga kontakterna har ofta innehållit kortfattad information om inköps- och/eller försäljningspriser, områden där bärplockningen skett samt diskussioner om volymer plockade bär. Under utredningen har Konkurrensverket även tagit del av avtal respektive avtalsutkast som anger att prissättning ska ske i samråd med andra aktörer alternativt följa andra aktörers prissättning.
5. Företagen är aktiva på marknaden antingen som direkta konkurrenter i bäruppköparledet och/eller som inköpare av bär i egenskap av förädlare. Flera av företagen förefaller även ha haft affärsförhållanden med varandra under vissa år och/eller gjort enstaka köp av bär av varandra.

Utredningsåtgärder

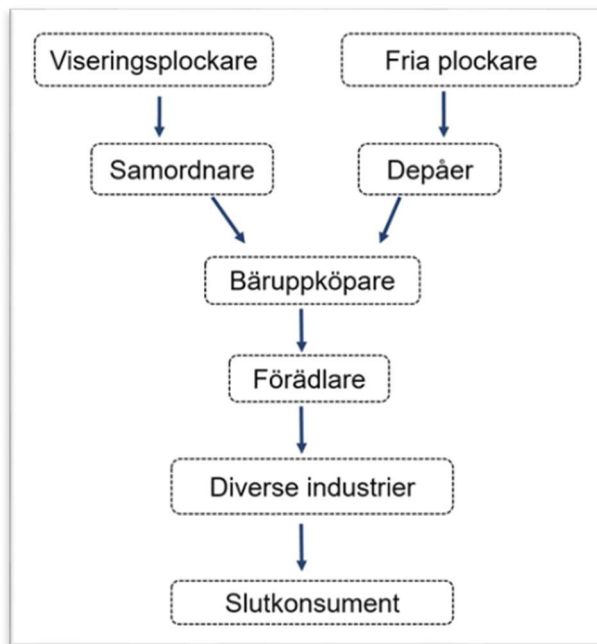
6. Efter beslut från Patent- och marknadsdomstolen genomförde Konkurrensverket i september 2023 platsundersökningar hos Polarica AB (Polarica) och Blommor och Bär i Söderhamn AB med dotterbolaget Bäruppköpet Norrland AB (gemensamt Blommor och Bär) samt genom assistans från Konkurrens- och konsumentverket hos Polaricas finska dotterbolag Polarica Marjahankinta Oy och Kaskein Marja Oy, samt deras konkurrenter Marja Bothnia Berries Oy och Kiantama Oy.
7. Under platsundersökningarna inhämtades en stor mängd material som Konkurrensverket har analyserat. Inom ramen för utredningen har Konkurrensverket även hållit förhör med företrädare för ett av de misstänkta företagen samt ställt frågor och hållit intervjuer med andra aktörer aktiva i bärbranschen. Information har även inhämtats genom att ta del av olika rapporter om branschen.

8. Vidare hölls under februari 2025 möten med Polarica (förädlare och bäruppköpare genom dotterbolaget Polarica Skogsbärsinköp AB), Blommor och Bär (bäruppköpare), Ransäters Invest AB (bäruppköpare, vars verksamhet numera har flyttats över till Sweden Berry AB), Olle Svenssons Partiaffär AB (förädlare), Skogsmat i Uddeholm AB (förädlare) och Norrskensbär AB (bäruppköpare), vilka är några av de företag som på olika sätt förekommer i materialet som inhämtats vid platsundersökningarna.
9. Under dessa möten behandlades marknadsstrukturen samt prissättningen inom branschen med fokus på viseringsplockning och inköpspris, s.k. plockarpris. Konkurrensverket redogjorde även för hur formuleringar och uttalanden i kontakter företagen emellan, som Konkurrensverket sett i materialet som inhämtats vid platsundersökningarna, kan bedömas i förhållande till konkurrensreglerna och företagen gavs möjlighet att utveckla kontexten kring dessa kontakter.
10. Vad som framkom under mötena tydliggjorde att det rör sig om en komplex marknad med utpräglad transparens vad gäller plockarpriser, som har sin förklaring i bland annat marknadens struktur och de regelverk som är kopplade till bärplockningsverksamhet. Dessa aspekter utvecklas närmare under rubrikerna Marknaden och Prissättningen nedan.
11. Vid mötena beskrev Konkurrensverket risken för negativa effekter på konkurrensen vid transparens i kontakter mellan konkurrerande företag och vikten av löpande arbete med regelefterlevnad kopplat till det konkurrensrättsliga regelverket.

Marknaden

12. I Sverige ger allemansrätten var och en rätt att plocka vilda bär. Kommersiellt organiserad bärplockning på annans mark är tillåten så länge bärplockningen inte medför skada eller andra besvär för markägaren.
13. Marknadsstrukturen för den svenska marknaden för handel med vildväxande bär kan något förenklat illustreras enligt följande:

14. Marknadsstrukturen är i verkligheten mer komplicerad. Vissa företag är exempelvis aktiva inom flera marknadsled och har flera underleverantörer. Det kan också finnas flera nivåer av depåer. Likaså varierar aktörernas förhållande till varandra, vilket innebär att företag i samma marknadsled ibland köper respektive säljer bär av/till varandra och då inte agerar som direkta konkurrenter utan som köpare respektive leverantörer av bär.² Att företagets roller växlar förklaras av att plockade bär är en färskvara som snabbt måste tas om hand av ett företag som just då har kapacitet (avseende bland annat transport, logistik och infrysning) vid variationer i plockade volymer.³
15. Bärplockning sker genom friplockning och viseringsplockning, som utgör två skilda system och styrs av olika regelverk. Vid friplockning finns inget samordningsföretag utan bären lämnas in vid depåer och köps sedan av bäruppköpare. Det finns också olika typer av friplockare: vissa bor i Sverige, andra är här som turister och vissa hämtas hit av företag som köper in bär. I vart fall fram till bårsäsongen 2024 har friplockare utgjort en mindre andel av den totala andelen bärplockare och stått för en mindre andel av den totala mängden bär som plockas i Sverige.⁴

² Utöver säsongsavtal gör förädlare ad hoc tilläggsinköp vid behov och detta gäller även aktörer som är vertikalt integrerade, dvs. förädlare som även bedriver egen bäruppköpsverksamhet.

³ Tillgången på bär vid en och samma tidpunkt varierar mellan olika typer av bär, dvs. ett företag kan vid en viss tidpunkt försöka sälja ett överskott av blåbär men samtidigt försöka köpa lingon.

⁴ Friplockningen utförs primärt av privatpersoner, EU-medborgare samt tredjelandsmedborgare med uppehållsrätt inom andra EU-länder som även har rätt att uppehålla sig i Sverige. Friplockarna förefaller oftast inte ha något anställningsförhållande med något företag. Bär som plockas av friplockare lämnas vanligtvis in till

16. Konkurrensverkets utredning har framförallt berört viseringsplockning. Viseringsplockning sker vanligtvis av säsongsarbetare som tillfälligt vistas i Sverige under sommarhalvåret. Bärplockarna är anställda av ett utländskt bemanningsföretag, samordnaren, men de bär de plockar lämnas till den bäruppköpare som är uppdragsgivare åt plockarna. Huvudansvaret för att söka uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige åt plockarna förefaller oftast ligga på bäruppköparen. Samordnaren garanterar plockarna en viss lönenivå, som regeringen har beslutat ska motsvara minst 80 procent av medianlönen i Sverige från och med 1 november 2023.⁵ Det är samordnaren som betalar bärplockarens löner men i de flesta fall garanteras dessa av bäruppköparen. Förädlaren ställer ofta i sin tur en garanti till bäruppköparföretaget för det fall bäruppköparen och ytterst samordnaren inte kan fullfölja sitt garanti-ansvar i förhållande till viseringsplockarna. Bäruppköparen garanterar vanligtvis att viseringsplockarna har tillgång till exempelvis transportmedel, kost och logi och förhandlar fram kontrakt med samordnaren om villkoren för att köpa upp bär inklusive förhandsavtalade volymer. Volymererna beror i sin tur på hur mycket bär förädlaren som bäruppköparen levererar till efterfrågar.
17. Arbetstillståndet styr att viseringsplockarna exklusivt ska plocka bär åt det svenska företag som kontrakterat samordnaren. Det har dock framgått att exklusiviteten inte alltid följs av viseringsplockarna, då det förekommer att dessa säljer bär till konkurrerande bäruppköpare, eller till andra förädlare och producenter.
18. Bäruppköpare säljer sedan de orensade bären vidare till förädlare som rensar, fryser in och på annat sätt förädlar bär till produkter som är färdiga att konsumeras, eller produkter som säljs vidare till diverse industrier inom livsmedels-, hälsokost- eller skönhetsbranschen för ytterligare bearbetning. Dessa producenter säljer sedan de färdiga produkterna till slutkund för konsumtion. Vissa förädlare/producenter kräver bär av visst ursprung eller med viss certifieringsmärkning såsom KRAV-märkning.

Prissättningen

19. Under utredningen har framförts olika beskrivningar av hur prissättningen på den svenska bärmarknaden sker, vilket kan förklaras av att aktörerna är aktiva i olika marknadsled och tillämpar olika prismekanismer, förhandlingsstrategier och avtalsstrukturer. Prissättningen förefaller dock ske på liknande sätt för olika typer av vildväxande bär (blåbär, lingon och hjortron).

depåer som ägs av mindre egenföretagare som köper upp bär. Dessa företagare säljer sedan bären vidare till bäruppköpare eller förädlare.

⁵ År 2023 uppgick den garanterade lönen till 27 360 kr/mån. Försörjningskravet för arbetstillstånd har höjts till 28 480 fr.o.m. den 18 juni 2024, och kommer fortsättningsvis att årligen indexeras mot 80 procent av medianlönen i Sverige.

20. Följande tre begrepp relaterade till pris förekommer ofta i utredningsmaterialet: plockarpris, provision och försäljningspris. Försäljningspriset är det pris som förädlare/grossist tar ut av sina kunder, och kan kortfattat sägas inkludera plockarpris plus provision till bäruppköparen, kostnader för transport och rensning, overheadkostnader samt en vinstmarginal. Eftersom utredningen framförallt har fokuserat på potentiella informationsutbyten kopplade till plockarpris kommer inte försäljningspriset beröras närmare.

Plockarpris

21. Plockarpriset är det pris som bäruppköparen betalar för bären. Betalningen sker per kilo bär som vägs in i samordnarnas anläggningar, vid de bärdepåer som drivs av mindre bäruppköpare eller direkt hos bäruppköparen.
22. Plockarpriset sätts dagligen eller veckovis och beror på tillgången på bär lokalt/regionalt i Sverige och marknadspriset på europeisk och global nivå. Tillgången styrs av väderförhållandena lokalt inför varje säsong, där exempelvis torka leder till färre bär och högre priser. Plockarpriset avgörs i vart fall för större aktörer till stor del innan säsongen börjar, i samband med att förhållandena i skogen undersöks i förväg av "spanare" som uppskattar ungefär vilka mängder bär som kommer att finnas genom att åka runt och inspektera olika skogsområden. Utifrån prognosticerad tillgång och erfarenhet av plockarkapacitet, fastställs därefter vilket plockarpris som ska gälla med hänsyn till kollektivavtalsenlig lön. Om denna lönenivå inte uppnås på grund av att bärvolymerna blir mindre än väntat måste arbetsgivaren betala bärplockarna garantilön i efterhand. Detta medför ett incitament för aktörerna att kontinuerligt hålla koll på plockarpriset för att säkerställa att plockarna når upp till garantilönen genom volymerna de plockar. Om volymerna blir mindre än förväntat behöver därför plockarpriset justeras upp under säsongen för att undvika att betala garantilön till bärplockarna i efterhand. Plockarpriset kan även justeras upp för att ge bärplockarna incitament att plocka mer bär så att redan avtalade volymer kan levereras till förädlare.
23. Tillgången till arbetskraft har också inverkan på både plockarpriset och den övergripande prisbilden på marknaden. 2024 var det enbart en aktör som beviljades de arbetstillstånd för viseringsplockare som den ansökt om, vilket medförde en markant förändring på marknaden vad gäller antalet viseringsplockare och därmed även mängden plockade bär.
24. Utredningen har visat att det råder en hög pristransparens på inköpsmarknaden för bär. Plockarpriset anslås lokalt vid inköpsplatserna i enlighet med riktlinjer framtagna av branschorganisationerna Livsmedelsföretagen och Svensk Dagligvaruhandel.⁶ Avsikten är att prissynlighet ska säkerställa

⁶ Svensk Dagligvaruhandels och Livsmedelsföretagens riktlinjer för ansvarfulla bäruppköp avseende friplockare, maj 2015 (senaste reviderade 2019).

att priset som plockarna får är detsamma som det pris bäruppköparen betalar, så att ingen mellanhand kräver betalning för rätt att plocka bär eller liknande. Även Skattemyndigheten har ett intresse av att plockarpriserna är rätt redovisade för att kunna säkerställa att rätt mervärdesskatt betalas. Därutöver publiceras priset i sociala medier, på webbplatser och i olika nyhetsmedier.

25. Plockarpriset sprids även i stor omfattning mellan bärplockare både lokalt i Sverige samt genom personer de känner i sitt hemland, från person till person eller via telefon och olika meddelandeappar. Det händer också att viseringsplockarna byter arbetsgivare från år till år, vilket även det medför ett ökat informationsutbyte. Bärplockarna strävar av naturliga skäl efter att tjäna så mycket som möjligt och viseringsplockare kan därför använda information om förändringar i plockarpriset som påtryckningsmedel för att få uppdragsgivaren, dvs. bäruppköparen, att höja plockarpriserna. Om plockarpriserna inte höjs kan plockarna gå ut i strejk eller lämna kvar bär i skogen för att sedan väga in dessa en dag med högre plockarpris, vilket påverkar bärkvaliteteten negativt. Plockarna kan också välja att sälja bären utanför avtalsrelationen som friplockare.⁷ För att undvika detta brukar plockarpriserna för friplockning respektive viseringsplockning vara i princip identiska.
26. Genom bärplockarna får på så sätt bäruppköpare information om sina konkurrenters plockarpris. Eftersom förädlaren som ska köpa bären som utgångspunkt måste godkänna eventuella prisjusteringar som bäruppköparen vill göra får även förädlarna ta del av denna information. Eftersom priserna fluktuerar kan pris justeras muntligen löpande under säsong inom gällande avtal mellan förädlare och bäruppköpare. Huruvida en bäruppköpare väljer att justera plockarpriset efter andra aktörers plockarpris är bland annat beroende på vilka bärvolymmer som företaget har behov av just då. Det händer att bäruppköparen höjer plockarpriset även om förädlaren inte godkänner en höjning för att behålla volymer eller för att plockarna ska nå upp till sin garantilön, vilket innebär att bäruppköparen då tar av sin provision för att täcka den kostnaden. Under utredningen har av den anledningen framförts olika uppfattningar från bäruppköparna och förädlarna om vem det är som egentligen sätter plockarpriset.
27. Generellt sett förefaller bäruppköparna och förädlarna eftersträva ett enhetligt plockarpris i Sverige för att undvika att bärplockare går ut i strejk eller börjar sälja bär till en annan aktör än sin uppdragsgivare. Det kan dock förekomma lokala/regionala avvikelser i pris bland annat beroende på tillgång till och kvaliteten på bär. Vid behov av större volymer bär kan en aktör höja sitt plockarpris över den prisnivå som "satts" av andra aktörer för

⁷ Det är svårt att kontrollera om bärplockare säljer som fri- eller viseringsplockare och en viseringsplockare kan sälja som friplockare på sin fritid.

att ge incitament till sina bärplockare att plocka mer. Det har uttryckts att plockarpriset används som gas respektive broms för att få bärplockarna att plocka större eller mindre volymer bär.

Provision

28. Utöver plockarpriset utgör provisionen en annan central komponent i prissättningen av vilda bär. Provisionen beräknas per kilo bär och är en kostnad som tas ut, ovanpå plockarpriset, av bäruppköparen i förhållande till förädlaren. Provisionen ska bland annat täcka bäruppköparens omkostnader för transport, depåkostnader, verksamhetskostnader och vinst. Plockarpriset per kilo tillsammans med provisionen utgör ett sammanslaget bärpris som bäruppköparen fakturerar förädlaren. Vertikalt integrerade aktörer tillämpar egna prissättningsmodeller som inte innehåller någon provisionskomponent.
29. Provisionen är vanligtvis fast och förhandlas fram mellan förädlare och bäruppköpare inför varje plockningssäsong, i samband med att företagen sluter samarbetsavtal. I utredningen har även framkommit att provisionen i vissa fall kan höjas eller sänkas under säsongen. Exempelvis kan god tillgång på bär leda till att provisionen justeras ner. Ökade transportkostnader kan däremot vara en anledning till att provisionen höjs.
30. Bäruppköpare tjänar enbart pengar på sin provision. Sänks plockarpriserna plockar troligtvis bärplockarna mindre volymer och bäruppköparen får då in lägre provisionersättning. Det är därför viktigt för bäruppköparna att ta reda på vilket plockarpris andra aktörer betalar för att inte "tappa bär" genom att deras bärplockare väljer att sälja bär till ett annat företag som erbjuder högre pris.
31. Att döma av vad som framkommit under utredningen diskuterar aktörerna inte uppgifter kopplade till provisioner utöver vad som krävs för fullgörande av ett avtals-/leverantörsförhållande eller en offertförfrågan.

Konkurrensverkets bedömning

32. Förbudet i 2 kap. 1 § KL och artikel 101 i EUF-fördraget gäller avtal och samordnade förfaranden mellan företag som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen på marknaden på ett märkbart sätt.
33. Det konkurrensrättsliga regelverket förutsätter att företag ska agera självständigt på marknaden, oberoende av sina konkurrenter.
34. Konkurrensverkets utredning har omfattat en potentiell överträdelse av förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete genom avtal eller samordning om inköps- och försäljningspriser på vilda bär eller genom

utbyte av strategisk information om aktuella och framtida inköps- och försäljningspriser, volymer plockade bär och lokalisering av bärplockare.

35. Vid bedömningen av om utredningen ska fortsätta beaktar Konkurrensverket att den svenska bärbranschen präglas av stor transparens vad gäller plockarpriser och att omfattande kontakter har förekommit mellan företagen inom branschen. Det material som Konkurrensverket har tagit del av under utredningen indikerar att ett långtgående och omfattande informationsutbyte förefaller ha blivit praxis inom branschen. I många fall har meddelandenas kontext dock varit svår att utläsa, särskilt gällande vad vissa sifferuppgifter syftar på, från vem eller vilka informationen härstammar samt i vilken roll ett visst företag agerat (exempelvis som direkt konkurrent eller som kund/leverantör). Detta medför svårigheter att identifiera i vilken roll som aktörerna agerat vid de olika kontakterna. Företagen har inom ramen för affärsförhållanden eller som del av en offertförfrågan utbytt information kring marknadsförhållanden och prisuppgifter med varandra i samband med pridförhandlingar. Sådana informationsutbyten kan vara nödvändiga i en distributionskedja och behöver inte stå i strid med konkurrensregelverket.
36. Vid de möten som Konkurrensverket har hållit med företag som förekommer i dokumentationen har framkommit att marknadsstrukturen är komplex med många och varierande lager av aktörer vars roller i förhållande till varandra växlar från tid till annan. Det har också framkommit att marknaden präglas av en utbredd transparens vad gäller plockarpriser. Marknaden är även styrd av omfattande regelverk och riktlinjer kopplade till bland annat arbetstillstånd för bärplockare, garantilöner och synliggörande av plockarpriser för att säkerställa ursprung och att plockarna får rätt betalt. Aktörerna förefaller diskutera plockarpriser bilateralt men har uppgett att detta görs inom ramen för en avtalsrelation eller en offertförfrågan. Enligt vad som framkommit under utredningen diskuterar eller utbyter aktörerna inte information om provisioner utöver det som är direkt nödvändigt inom ramen för en avtalsrelation eller en offertförfrågan. Främst med tanke på transparensen kring plockarpriser och att provisionen är det element som förefaller vara direkt kopplat till bäruppköparnas vinst framstår provisionen som en strategiskt viktig parameter ur ett konkurrensperspektiv.
37. Vidare har bärbranschen granskats av olika tillsynsmyndigheter under de senaste åren och utgör en bransch i förändring, med hänvisning inte minst till färre beviljade arbetstillstånd för säsongarbete och högre lönenivåer. Denna utveckling inklusive Konkurrensverkets utredning har föranlett en ökad medvetenhet hos aktörerna vad gäller regelefterlevnad av bland annat det konkurrensrättsliga regelverket.
38. Mot denna bakgrund finner Konkurrensverket inte skäl att fortsätta utreda om förfarandet strider mot 2 kap. 1 § KL och artikel 101 i EUF-fördraget.

Konkurrensverkets beslut att avsluta utredningen innebär dock inte ett ställningstagande till om förfarandet är i överensstämmelse med konkurrensreglerna.

Detta beslut har fattats av generaldirektören Marie Östman. Föredragande har varit konkurrensrådet Karin Wisenius.

Beslutsfattandet har dokumenterats digitalt och beslutet saknar därför namnunderskrift.

Marie Östman

Anvisning om annan möjlighet till prövning

Detta beslut kan enligt 7 kap. 1 § KL inte överklagas. Enligt 3 kap. 2 § KL kan däremot ett företag som berörs av förfarandet på egen hand väcka talan vid domstol för att få saken prövad (särskild talan). Talan väcks genom ansökan om stämning vid Patent- och marknadsdomstolen.

Kopia till:

Polarica AB
Blommor och Bär i Söderhamn AB/Bäruppköpet Norrland AB
Ransäters Invest AB
Olle Svenssons Partiaffär AB
Skogsmat i Uddeholm AB
Norrskensbär AB

Polarica Marjahankinta Oy
Kaskein Marja Oy
Marja Bothnia Berries Oy
Kiantama Oy

Detta beslut publiceras på Konkurrensverkets webbplats.